

Assurlular

Dicle'den Toroslar'a
Tanrı Assur'un Krallığı

The Assyrians

*Kingdom of the God Aššur
from Tigris to Taurus*

Assurlular

Dicle'den Toroslar'a
Tanrı Assur'un Krallığı

The Assyrians

*Kingdom of the God Aššur
from Tigris to Taurus*

Hazırlayanlar | Edited by
Kemalettin Köroğlu – Selim Ferruh Adalı

Assurlular

Dicle'den Toroslar'a
Tanrı Assur'un Krallığı

The Assyrians

Kingdom of the God Aššur
from Tigris to Taurus

Anadolu Uygarlıkları Serisi'nin yedinci kitabıdır.
Bu seri Tüpraş - Yapı Kredi Yayınları işbirliği ile hazırlanmıştır.
This is the seventh book in the Anatolian Civilizations Series.
A co-publication of Tüpraş - Yapı Kredi Culture, Arts and Publishing.

Yapı Kredi Yayınları - 5174
ISBN 978-975-08-4305-1

Proje Koordinasyonu **Project Coordination**
Nihat Tekdemir

Hazırlayanlar **Edited by**
Kemalettin Köroğlu, Selim Ferruh Adalı

Editör **Editor**
Nihat Tekdemir

Redaksiyon **Redaction**
Derya Önder, Merete Çakmak

Çeviriler **Translations**
G. Bike Yazıcıoğlu, Azer Keskin,
B. Nilgün Öz

Grafik Tasarım **Graphic Design**
Nahide Dikel, Arzu Yaraş

Düzeltili **Proofreading**
Filiz Özkan

Baskı **Print**
Ofset Yapımevi
Yahya Kemal Mah. Şair Sk. No: 4 Kağıthane / İstanbul
Sertifika No: 12326

1. baskı: İstanbul, Temmuz 2018
1st Printing: Istanbul, July 2018

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2018
Sertifika No **Certificate No** 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.
All rights reserved.
No part of this publication may be reproduced without prior
written permission from the publisher.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Contents

İBRAHİM YELMENOĞLU Paylaşmak Biriktirmekten Büyüktür
Sharing is Superior to Hoarding • VIII - IX

KEMALETTİN KÖROĞLU - Önsöz
SELİM FERRUH ADALI Foreword • X - XV

GİRİŞ

INTRODUCTION

KAREN RADNER Assur Kenti ve Assur Krallığı Tarihine Genel Bakış
The City of Aššur and the Kingdom of Assyria:
Historical Overview • 2

ANADOLU'DA İLK ASSURLULAR

THE FIRST ASSYRIANS IN ANATOLIA

GOJKO BARJAMOVIC Tüccarlar ve Seyyahlar: Anadolu'da Assurlular (MÖ 2000-1600)
Traders and Travelers: Assyrians in Anatolia (2000-1600 BC) • 26

ESKİ ASSUR DÖNEMİ TİCARET MERKEZLERİ

TRADE CENTERS DURING THE OLD ASSYRIAN PERIOD

FİKRİ KULAKOĞLU Kaniş Karumu: Eski Assur Ticaretinin Anadolu'daki Başkenti
Karum Kaneş: The Capital City of Old Assyrian Trade in Anatolia • 56

ANDREAS SCHACHNER Assur Ticaret Kolonileri Çağındaki Hattuş
The City of Hattuş During the Old Assyrian Trade Colonies Period • 84

ORTA ASSUR KRALLIĞI VE ANADOLU

THE MIDDLE ASSYRIAN KINGDOM AND ANATOLIA

ANDREAS SCHACHNER Orta Assur Krallarının Anadolu'daki Çıkarları
The Anatolian Interests of the Middle Assyrian Kings • 108

YENİ ASSUR KRALLIĞI
THE NEO-ASSYRIAN KINGDOM

TAMÁS DEZSÓ	Assurluların Anadolu Seferleri <i>Assyrian Campaigns to Anatolia</i> • 128
KEMALETTİN KÖROĞLU	Anadolu'daki Yeni Assur Dönemi Stelleri ve Kaya Kabartmaları <i>Neo-Assyrian Rock Reliefs and Stelae in Anatolia</i> • 162
JOHN MACGINNIS	Anadolu'daki Çiviyazılı Orta ve Yeni Assur Metinleri <i>Middle and Neo-Assyrian Cuneiform Texts from Anatolia</i> • 208
PAUL ZIMANSKY	Gölge Hasım: Urartu'nun Assur'la İlişkisi <i>The Shadow Antagonist: Urartu's Relationship with Assyria</i> • 230
ÖMÜR HARMANŞAH	Karşılaşmalar, Etkileşimler ve Ortak Bir Kültürel Alan: Assur İmparatorluğu ve Demir Çağı Suriye-Hitit Devletleri <i>Encounters, Interactions, and a Shared Cultural Sphere: The Assyrian Empire and the Syro-Hittite States of the Iron Age</i> • 256
SELİM FERRUH ADALI	Yeni Assur Krallığı'nın Orta Anadolu'ya İlgisi: Melid, Tabal, Frig ve Lidya İlişkileri <i>The Neo-Assyrian Kingdom's Interest in Central Anatolia: Relations with Melid, Tabal, Phrygia and Lydia</i> • 276
YIGAL BLOCH	Anadolu'da Aramiler ve Yeni Assur-Arami İlişkileri <i>Arameans in Anatolia and Neo-Assyrian-Aramean Relations</i> • 300

YENİ ASSUR DÖNEMİ EYALET MERKEZLERİ VE GARNİZONLARI
PROVINCIAL CENTERS AND GARRISONS DURING THE NEO-ASSYRIAN PERIOD

KEMALETTİN KÖROĞLU	Üçtepe <i>Üçtepe</i> • 324
TIMOTHY MATNEY	Ziyaret Tepe <i>Ziyaret Tepe</i> • 340
GÜLRİZ KOZBE	Sultantepe Höyüğü: Tüm Gizemini Koruyan Assur Şehri <i>Sultantepe Mound: An Assyrian City Shrouded in Mystery</i> • 352
ELİF DENEL - TIMOTHY P. HARRISON	Yeni Assur Dönemi Tayinat <i>Neo-Assyrian Tayinat</i> • 364
STUART BLAYLOCK	Tille <i>Tille</i> • 380

KÖYLER VE KIRSAL YERLEŞMELER
VILLAGES AND RURAL SETTLEMENTS

GÜLRİZ KOZBE	Kavuşan Höyük: Assur İmparatorluğu'nun Taşrasında Küçük ve Özgün Bir Yerleşim <i>Kavuşan Höyük: A Small and Distinctive Site in the Countryside of the Assyrian Empire</i> • 404
HALİL TEKİN	Hakemi Use: Yukarı Dicle Vadisi'nde Bir Yeni Assur Köy Yerleşimi <i>Hakemi Use: A Neo-Assyrian Village Settlement in the Upper Tigris Valley</i> • 420
A. TUBA ÖKSE	Dicle Vadisi'nde Yeni Assur Dönemi Mevsimlik Köyler: Kilokki Tarlası (Kilokki Rabiseki), Kumru Tarlası (Zeviya Tivilki), Salat Tepe <i>Neo-Assyrian Seasonal Villages in the Tigris Valley: Kilokki Tarlası (Kilokki Rabiseki), Kumru Tarlası (Zeviya Tivilki), Salat Tepe</i> • 436

DİZİN
INDEX • 453

Paylaşmak Biriktirmekten Büyüktür

Anadolu MÖ 2. binyılın başlarında bazı küçük yerel devletler arasında paylaşılmıştı. Bu devletlerin zenginlikleri ve Anadolu platosunun jeopolitik, askeri ve ticari avantajları, bölgeyi bir cazibe merkezine dönüştürmüş, Mezopotamya'da hüküm süren Assurluların bir bölümünü kalıcı olarak yerleşmek üzere buraya çekmişti. Diplomasıyı, askeri gücü ve ticari bilgiyi bir araya getirerek uzak mesafe ticarete uzmanlaşan Assurlular, Anadolu'da Kayseri yakınlarındaki Kültepe gibi ticaret merkezleri kurarak, Assur Ticaret Kolonileri Çağı olarak adlandırılan yeni bir dönem başlatmışlardı. Assur ülkesinin ve Mezopotamya uygarlıklarının gelişiminde ihtiyaç duyulan taş, ahşap ve maden gibi hammadde kaynaklarının bölgede sınırlı oluşu, onları Anadolu ile ticarete yöneltmişti.

Mezopotamya ve Anadolu arasında gidip gelen kervanlar, tarihin en eski uluslararası serbest pazarlarından birini oluşturmuş ve iki coğrafyayı yakın ilişki içine sokmuştu. Temelde maden ve tekstil ticareti üzerine kurulu değiş tokuş düzeni, Anadolu'nun yerel halkları ile Assurlular arasındaki kültür alışverişini artırmış, halkın yazıyla tanışmasını sağlayarak kadim topraklar hakkındaki ilk yazılı belgelerin oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Ele geçen çiviyazılı belgeler, Anadolu'luların günlük ve sosyal yaşamına dair bilgilerle beraber, günümüzün ticari, iktisadi ve hukuki faaliyetleriyle kavramsal benzerlik taşıyan bilgileri de sunmaktadır. Bu bilgilerin yaklaşık 4000 yıl önce bu topraklarda hayata geçirilmiş olması, bereketli ve kadim Anadolu'nun kültürel ve tarihsel zenginliğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Elinizdeki kitap; MÖ 2. binyılda ilk uluslararası organize ticareti başlatan ve bütün günlük ve ticari faaliyetlerini tabletlere yazdıran tüccarlar ile sonraki binyılda sarp yamaçlara kabartmalarını yaptıran Assurluların kralların, başta Anadolu olmak üzere Yakınoğu coğrafyasında bıraktıkları izleri takip ediyor. Araştırmacıların uzun yıllar süren çalışmalar sonucunda elde ettikleri Assur Dönemi Anadolu kültür tarihine dair veriler, her biri alanında uzman bilim insanları tarafından kaleme alındı ve sizler ile paylaşıldı.

Koç Topluluğu ve Tüpraş olarak bundan yedi yıl önce Anadolu Uygarlıkları Serisi'ne başlarken; enerjimizi tarihi, kültürel ve sanatsal alanlarda da sürdürülebilirliğimize söz vermiştik.

Hedefimiz değişmedi: "Kültür mirasımıza sahip çıkmak ve gelecek kuşaklara evrensel değerde kalıcı eserler bırakmak."

Anadolu Uygarlıkları Serisi'nin *Uratu: Doğu'da Değişim*, *Frigler: Midas'ın Ülkesinde*, *Anıtların Gölgesinde*, *Hittitler: Bir Anadolu Uygarlığı*, *Pergamon: Anadolu'da Hellenistik Bir Başkent*, *Lukka'dan Lykia'ya: Sarpedon ve Aziz Nikolaos'un Ülkesi* ve *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem*'den sonraki yedinci kitabı olan *Assurlular: Dicle'den Toroslar'a Tanrı Assur'un Krallığı* ile binlerce yıl öncesinden günümüze kadar korunagelen ortak kültür hazinesinin bir diğer yapıtaşını okuyucularla buluşturuyoruz.

Bu kez binlerce yıl boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapan ve bu medeniyetlerden zengin izler taşıyan Anadolu'nun, bu kadim toprakların bir başka aktörünü tanıyacak; Assur tarihine yolculuğa çıkacağız.

Söz gene bereketli Anadolu topraklarında.

İbrahim Yelmenoğlu
Genel Müdür
Temmuz 2018

Sharing is Superior to Hoarding

During the early 2nd millennium BC, a number of small, local states were established in Anatolia. The geopolitical, military, and commercial advantages of the Anatolian Plateau and the flourishing of these wealthy states had transformed the region into a center of attraction for societies inhabiting neighboring regions. Among those who were drawn to Anatolia was a group of people from the Mesopotamian kingdom of Assur, who permanently settled in Anatolia. The Assyrians developed an expertise in long-distance trade by marshaling the art of diplomacy, military prowess, and entrepreneurship. They established trade centers in Anatolian cities, like Kültepe near Kayseri, thus marking the beginning of a new era, known as the Assyrian Trade Colonies Period. The land of Assyria and Mesopotamia lacked the natural resources that were of crucial importance for the establishment of urban civilizations, such as stone, wood, and metals, which was what led them to build commercial relations with Anatolia.

The trade caravans that weaved back and forth between Mesopotamia and Anatolia brought the two regions into a close relationship. This trade network was also one of the oldest examples of an international free market trade in history. This exchange system that pivoted on metals and textiles as its main commodities, intensified cultural relations between Assyrians and local populations of Anatolia. The introduction of the technology of writing to Anatolia in this period paved the way for the creation of the earliest historical documents in ancient Anatolia. Cuneiform texts discovered at excavations reveal information about the daily and social lives of Anatolian people, as well as the commercial, economic, and legal activities of the period, which exhibit a conceptual similarity to modern economy and law. That these practices were in place 4,000 years ago in this region, once again demonstrates the cultural and historical richness of the fertile and ancient land of Anatolia.

From the merchants who established the first organized international trade system and recorded their daily and commercial activities in 2nd millennium BC, to the Assyrian kings who commissioned reliefs to be carved on steep rocky slopes in the following millennium, this book follows the traces left by the Assyrians in the Near East and especially in Anatolia. The accumulation of scholarly knowledge about Anatolian cultural history during the Assyrian Period resulting from long years of investigations are presented here by scholars who are experts in their respective fields of research.

When we first initiated the Anatolian Civilizations Series seven years ago, as corporate representatives of Tüpraş and Koç Holding, we also made a commitment to pursue our focus on history, culture, and the arts.

Our commitment to this objective has not changed: "To protect our cultural heritage and to leave a lasting legacy of universal value to future generations."

Following the previous volumes in the Anatolian Civilizations Series, *Uratu: Transformation in the East*, *Phrygians: In the Land of Midas*, *In the Shadow of Monuments*, *Hittites: An Anatolian Empire*, *Pergamon: A Hellenistic Capital in Anatolia*, *From Lukka to Lycia: The Land of Sarpedon and St. Nicholas*, and *The Persians: Power and Glory in Anatolia*, in this seventh book, *The Assyrians: Kingdom of the God Aššur from Tigris to Taurus*, we present the experts' current knowledge about another foundational stone in our shared cultural heritage that has been preserved for thousands of years.

This time, as we set out on a journey back in time through Assyrian history, we will meet another group of historical actors on the ancient land of Anatolia, that has preserved the rich culture left behind by the multiple civilizations it has hosted across the millennia.

Without further ado, we shall let the rich land of Anatolia speak for itself...

İbrahim Yelmenoğlu
General Manager
July 2018

Önsöz

Assur kenti ve adını bu kentten alan krallık, MÖ 2. binyılın başlarında Kuzey Irak'ta, Dicle Nehri kıyısında kurulmuş ve MÖ 7. yüzyılın sonlarına kadar yaklaşık 1400 yıl neredeyse kesintisiz biçimde varlığını sürdürmüştür. Assur kral listeleri, bazı belirsizlikler olmakla birlikte, önce 1000 yıldan uzun süre Assur'da (Kalat Şerkat) sonrasında ise Yeni Assur Dönemi boyunca sırasıyla; Kalhu (Nimrud), Dur-Şarrukin (Horsabad) ve Ninive (Koyuncuk) gibi başkentlerde hüküm süren kralların adlarını içermektedir. Assur bu yönüyle, Önasya'da yönetim biçimini ve bunlarla ilişkili temel kurumlarını en uzun süre devam ettiren devletlerden biridir. Mezopotamya'da MÖ 4. binyılda şekillenen, Sümerlerin ve Akkadların katkısıyla gelişen devlet modeli, uzun tarihsel süreç boyunca Assurluların katkısıyla olgunlaşmıştır.

Assur devlet modelinde kral, tanrıların yeryüzündeki temsilcisiydi. Onlardan aldığı güçle ülkeyi yönetmekte, buna karşılık tapınakların bakımını üstlenmekte, bütün yazıtlarında tanrıları yüceltmekte, yaptırdığı kabartmalarda kendisini tanrılara ve sembollerine saygı gösterir biçimde resmettiyordu. Krallar, bütün başarılı işleri tanrıların rızasını kazanmak için yaptıklarını özenle vurgulamaktaydılar. Buna kendileri için inşa ettirdikleri görkemli saraylar, fethettiği ülkeler ve elde ettikleri ganimetler dahildi.

Yeni Assur krallarını tanımlayan unvanlar, onların sınırsız yetkilerini tanrılardan aldıklarını vurgulayacak şekilde düzenlenmişti. Örneğin Nimrud Monoliti'nde II. Assurnasirpal'ın (MÖ 883-859) ilk beş yılını anlatan yıllıkların (annallar) giriş bölümünde ülkeye adını veren Tanrı Assur başta olmak üzere, önce önemli tanrıların adları sıralanmış, hemen arkasından kralı tanımlayan 80'in üzerinde unvan uzun bir liste halinde verilmiştir. Bu unvanlardan bir bölümü, "Savaş Tanrısı Ninurta'nın atadığı", "Tanrı Assur ve Şamaş'ın desteğiyle her zaman adil davranan", "büyük tanrıları için sunular sağlayan", "ülkenin tapınaklarındaki ayinlerin yönetimini emanet ettikleri meşru prens" gibi kralın tanrılar tarafından seçilmiş ve başrahip olarak tanrılar adına ülkeyi yöneten kişi olduğuna işaret etmektedir.

Bir bölümü ise "şehirlerin ve tüm yaylaların fatihi", "ihtişamla taçlandırılmış", "savaşta korkusuz", "büyük tanrıların yıkıcı silahı", "yüce ve acımasız kahraman", "baş çoban", "krallar kralı", "dört bir yanın krallarının her birinden daha ihtişamlı" örneklerindeki gibi kralın pozisyonunu ve egemenlik alanını tanrılara yaklaştıran biçimde güçlü göstermektedir. Bu unvanlar Assur tarihi boyunca hem sayıca artmış hem içerik bakımından zenginleşmiştir.

Assur ülkesinin kalbi, başkentten en yüksek bölümünde, ayrı surlarla korunan sitadel içindeki saraydı. Assur kralları, Assur tarihi boyunca sırasıyla Assur, Kalhu, Dur-Şarrukin ve Ninive'de görkemli saraylar yaptırmışlardı. Yeni Assur Dönemi'nde inşa edilen geniş avlulu saraylar, taht odası, harem bölümü, hadım görevlileri, botanik bahçesi ve kabartmalarıyla belli bir plan anlayışına sahipti. MÖ 9. yüzyıl ile MÖ 7. yüzyılın sonu arasında, bütün eyaletlerde aynı planda biraz daha küçük saraylar inşa edildi. Yeni Assur Krallığı'nın köklü Mezopotamya uygarlıklarından aldığı birikimle oluşturduğu bu model, krallık anlayışı ve saray planı, birimleriyle birlikte Önasya'da Assur sonrasındaki bütün krallıklar ve imparatorluklar tarafından benimsenmiş ve birçok yönüyle taklit edilmiş gözükmektedir.

Assur Krallığı, MÖ 2. binyılın başlarından itibaren Anadolu ile yakından ilgilenmiştir. Mezopotamya'daki bölgesel krallıklar arasında Assur'un öne çıkmasında Assur

Foreword

The city of Aššur, and the kingdom with its name derived from this city, were established by the early 2nd millennium BC along the bank of the Tigris River in northern Iraq, and continued their existence almost uninterrupted for about 1,400 years until the end of the 7th century BC. Assyrian king lists provide a chronology of kings with their capital cities. Despite some uncertainties, the sequence begins with the names of kings who reigned at the city of Aššur (Qal'at Sherqat) for more than 1,000 years and continues in chronological order with the kings who resided in the capital cities of the Neo-Assyrian Period, namely Kalhu (Nimrud), Dur-Šarruken (Khorsabad) and Nineveh (Koyunjuk). In this regard, among all states known in ancient Near Eastern history, the Assyrian Kingdom has maintained its political regime and its institutions of government for the longest time. The political model of governance that had begun to take shape in Mesopotamia during the 4th millennium BC in the lands of Sumer and Akkad matured under Assyrian rule throughout a long historical process of political development.

In the Assyrian political model, the king was the gods' representative on earth. The king reigned over the country with the might bestowed upon him by the gods, and in return he paid his dues by taking care of the temples, glorifying the gods in all his inscriptions, and portraying himself in adoration of the gods and their symbols in monumental reliefs. Assyrian kings also diligently emphasized that they carried out all their feats in order to earn the favor of the gods. Included among these achievements were the magnificent palaces they built for themselves, the countries they conquered, and the spoils they acquired.

The titles used by Neo-Assyrian kings were intended to emphasize and communicate that the kings' unlimited authority came from the gods. For example, in the Nimrud Monolith, the introduction to king Assurnasirpal II's (883-859 BC) first five-year annals opens with the names of the main deities, starting with the kingdom's namesake god Assur, and is followed by a long list of over 80 titles borne by the king. Some of these titles, such as "designate of the warrior god Ninurta," "the king who has always acted justly with the support of Assur and the god Šamaš," "provider of offerings for the great gods," "legitimate prince to whom is perpetually entrusted the proper administration of the rites of the temples of his land," served to declare that the king was chosen by the gods and that he ruled the country as the high priest in the name of the gods.

Other titles on the other hand, such as "conqueror of cities and the entire highlands," "crowned with splendor," "fearless in battle," "destructive weapon of the great gods," "lofty (and) merciless hero," "chief herdsman," "the king of kings," and "more marvelous than the kings of the four quarters," conveyed that the king's status and his sovereignty in the universe approximated that of the gods. Over the course of Assyrian imperial history, more royal titles with diverse meanings were added to the lists of titles that qualified kings.

The heart of the Assyrian Kingdom was the royal palace in the fortified citadel, located in the highest sector of the capital city. Assyrian kings continued to build magnificent palaces throughout Assyrian history, first at Assur, and later at Kalhu, Dur-Šarruken, and Nineveh. The Neo-Assyrian Period palaces with large courtyards and hallways decorated with reliefs were built according to a predetermined architectural plan and included sections designated for the throne room, the harem, the eunuchs' quarters, and a botanical garden. During the period between the 9th century and late 7th century BC, the same architectural plan was employed in the smaller palaces built in all the provincial capitals. The model of royal sovereignty and its associated institutions of governance and palace architecture, de-

Ticaret Kolonileri Çağı olarak adlandırılan süreçte Anadolu ile yapılan ticaretin önemli bir payı olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey Irak'taki Assur ile Kayseri yakınındaki Kaniş (Kültepe) başta olmak üzere birçok kent arasında gidip gelen kervanlar, tarihin en eski uluslararası serbest pazarlarından birini oluşturmuş ve iki coğrafyayı yakın ilişki içine sokmuştu. Gerçekte Anadolu ile Mezopotamya arasındaki ticari ilişkilerin kökeni tarihöncesine kadar gitmektedir. Anadolu'nun zenginlikleri önce tüccarlar tarafından keşfedilmiş gözükmektedir.

Tüccarların ardından Orta Assur Dönemi'nde güçlü Assur kralları, kaynaklara erişmek için bu kez doğrudan ordularıyla Anadolu'ya seferler düzenlemeye başlamışlardır. Ancak Mezopotamya coğrafyasına uygun donanıma sahip ordular için kuzeyde Anadolu'yla sınır çizen Toroslar'ı aşmak oldukça zordu. Bu nedenle Assur orduları Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'da kalıcı başarılar elde edememiştir.

Yeni Assur Krallığı, MÖ 9. yüzyıldan itibaren güneyde Basra Körfezi, kuzeyde Toroslar, doğuda Zagros Dağları ve batıda Doğu Akdeniz kıyıları ile kısa bir süre Mısır'ı egemenliği altına almıştır. Bu süreçte Güneydoğu Anadolu'da ve Çukurova bölgesinde Assur eyaletleri oluşturulmuş, Mezopotamya'da gelişen mimari ve sanatsal birçok maddi kültür unsuru buralara taşınmıştır. Toroslar'ın kuzeyinde Yeni Assur Krallığı'nın çağdaşı olan Urartu, yazı başta olmak üzere devlet modeli ve kentleşme gibi alanlarda doğrudan Assur'dan uyarlamalar yapmıştı. Geç Hitit ve özellikle Arami krallıklarının Assur'la ilişkileri ise daha karmaşıktır. Assur, bu krallıkların bünyesinde yaşayan ve bir bölümü yarı göçebe olan grupları, uzun ve sancılı ilişkiler sonrasında kültürel birikimleriyle birlikte kendi bünyesine katmıştır.

Assurlular: Dicle'den Toroslar'a Tanrı Assur'un Krallığı kitabı, Assur Krallığı'nın uzun tarihi boyunca Anadolu'daki faaliyetlerini, yerel krallıklar ve toplumlarla ilişkilerini çok yönlü ele almak ve değerlendirmek amacıyla hazırlandı. Anadolu Uygarlıkları serisinin ilk kitabı olan *Urartu: Doğu'da Değişim / Transformation in the East* (ed. K. Köroğlu, E. Konyar) 2011'de yayımlandığında, Anadolu ile 1400 yıla yakın farklı şekillerde ilişki kurmuş Assurlularla ilgili bir kitabın da bu seriye dahil edilmesinin Anadolu uygarlıklarını daha iyi anlayabilmek bakımından yararlı olacağını düşünmüştük. Geçen uzun sürede Anadolu'nun birçok yerinde devam eden kazı ve yüzey araştırmalarında Assur'la bağlantılı pek çok yeni keşif yapıldı. Özellikle inşası devam eden İhsu Barajı'nın etkileyeceği Yukarı Dicle bölgesinde, Yeni Assur Krallığı'nın oluşturduğu yönetim modelinin ürünü oldukları anlaşılan garnizon ve köylerde yapılan arkeolojik kazılarda zengin buluntular ortaya çıkarıldı. Güneydoğu Anadolu ve çevresindeki yüzey araştırmaları, Assur etkilerinin sınırlarını ve boyutlarını tartışabileceğimiz veriler sağladı. Bütün bu çalışmaların özgün sonuçları ilk kez elinizdeki kitapta bir araya getirilmektedir.

Yöntem

Türkçe ve İngilizce olarak iki dilli hazırlanan *Assurlular*, birbiriyle ilişkili konuların kronolojik sırayla aynı başlık altında verildiği bölümlerden oluşmaktadır. Assur tarihini ana hatlarıyla tanımlayan girişin ardından, sırasıyla Eski, Orta ve Yeni Assur dönemlerine ilişkin bölümler gelmektedir. Eski Assur Dönemi'nde ticaret ve ticaret merkezleri, Orta Assur Dönemi'nde göçler ve Güneydoğu Anadolu'daki siyasi egemenlik süreci tartışılmaktadır. Kitabın büyük bölümünü oluşturan Yeni Assur Dönemi, Anadolu'yla ilişkili sefer kayıtları, Güneydoğu Anadolu'daki steller, kabartmalar ve çiviyazılı arşivler; Assur-Urartu, Assur-Geç Hitit, Assur-Orta Anadolu ve Assur-Arami ilişkileri gibi başlıklardan oluşmaktadır. Son iki bölümde ise Assurluların doğrudan inşa ettiği veya kültürel etkilerinin taşındığı Anadolu'daki merkezler, garnizonlar/eyalet merkezleri ve köyler/kırsal yerleşmeler gibi başlıklar altında sunulmaktadır.

İki dilli akademik yayınlarda karşılaşılan en büyük zorluklardan biri, ortak bir yazım dili/terminoloji oluşturmaktır. Assur Dönemi'nde kullanılan birçok ismin ve terimin ne yazık ki Türkçede ve Batı dillerinde ortak ve standart bir yazılış biçimi yoktur.

veloped by the Neo-Assyrian Kingdom which built upon the experiences and traditions of deep-rooted Mesopotamian civilizations, were adopted and imitated in multiple ways by all kingdoms and empires which followed Assyria in the Near East.

Since the early 2nd millennium BC, the Assyrian Kingdom always maintained close relations with Anatolia. The city Assur's mercantile relations with Anatolia during the period, known as the Old Assyrian Colonies Period, seems to have played an important role in Assur's subsequent rise to power, allowing it to surpass its contemporary peers in Mesopotamia. Caravan trade between mercantile urban centers, and particularly Assur in northern Iraq and Kaneş (Kültepe) in the Kayseri Province, brought these regions into close communication. This mercantile system was also one of the oldest known examples of an international free market trade in history. In fact, the origins of commercial relations between Anatolia and Mesopotamia date back to the prehistoric periods. Seemingly, it was the merchants who first recognized the value of Anatolia's rich natural resources.

During the period that followed this entrepreneurial initiative, the powerful kings of the Middle Assyrian Period sought to gain direct control over Anatolian resources by organizing military expeditions. However, crossing the Taurus range that bordered Anatolian territories in the north was quite difficult for the Assyrian armies that were equipped for battle in Mesopotamian lowlands. For this reason, the Assyrian armies were never able to attain a permanent presence in Central and Eastern Anatolia.

From the 9th century BC onwards, the Neo-Assyrian Kingdom ruled over a vast territory extending from the Persian Gulf in the south to the Taurus Mountains in the north, and from the Zagros Mountains in the east to the eastern Mediterranean coast in the west, even expanding into Egypt for a brief period. During this process, Assyrian provinces were established in Southeast Anatolia and Cilicia, and many architectural elements and material culture styles that had originally developed in Mesopotamia were introduced into these regions. The Kingdom of Urartu that reigned in the highlands north of the Taurus Mountains during the Neo-Assyrian Period directly adopted certain elements of Assyrian culture, such as writing, urban models, and forms of governance. Assyria's relations with the Late Hittite and especially the Aramaic kingdoms were more complex. Assyria incorporated some of the ethnic groups, and especially the semi-nomadic tribes, who were among the subject populations of these small kingdoms, through a long and strained period of relations, which also resulted in the integration of the heritage and culture of these groups and populations.

In preparing this current volume *The Assyrians: Kingdom of the God Aššur from Tigris to Taurus* for publication, our objective has been to examine and evaluate the Assyrians' multi-faceted relations, throughout its long history, with the local kingdoms and societies of Anatolia. It was in 2011, when the first volume in the Anatolian Civilizations Series, *Urartu: Doğu'da Değişim / Transformation in the East* (ed. K. Köroğlu, E. Konyar), was published, that we had first envisioned publishing such a comprehensive volume on the Assyrians in this series would be very beneficial for a better understanding of Anatolian civilizations. After all, Assyria had been interacting with Anatolia in various ways for 1,400 years. In the years that followed the first conception of this book, many new discoveries relating to the Assyrians were made at excavations and surveys in various regions of Anatolia. Particularly in the areas to be affected by the ongoing construction of İhsu Dam along the Upper Tigris, archaeological salvage excavations revealed a plethora of evidence at garrison and village settlements, which were the products of the administrative model established by the Neo-Assyrian Kingdom. Regional surveys in Southeast Anatolia and neighboring regions provided ample evidence for us to begin discussing the extent and the boundaries of Assyrian influence in the region. This book brings the original results of all these research projects together in a single monograph for the first time.

Methodology

The bilingual Turkish – English volume *The Assyrians* consists of chronologically ordered sections that bring together chapters on related topics. An overview of Assyrian history presented in the introduction is followed by sections on the Old, Middle, and Neo-Assyrian

Bu nedenle doğabilecek karışıklığı önlemek için metinlerin İngilizcesinde, yazarların kullandığı bilimsel özel karakterlere sahip formlar geçerli kabul edildi. Türkçe çevirilerde ise yaygın okur kitlesinin anlayabilmesi amacıyla mümkün olduğu kadar Türkçe söyleniş biçimleri tercih edildi. Bu düzenlemede birçok istisna bulunmaktadır. İsmi Türkçede yaygın biçimde kullanılan ve yerleşmiş gibi gözüken formu varsa bu yazılış kullanıldı. Eğer yoksa özgün ses değerine yakın yalın biçimi esas alındı. İçinde “h” harfi bulunan isimler karışıklığa yol açmamak için “kh” yerine “h” ile çevrildi. Benzer bir durum “š” harfi için de geçerlidir. Aššur/Assur örneğinde görüldüğü gibi yerleşmiş bir isim söz konusu olduğunda “s” harfi, aksi söz konusu olduğunda aynı harf için “š” kullanıldı.

Assurlular kitabında birkaç bölümde kullandığımız ayrıntılı harita, *Urartu* kitabında yayımlanan ilk versiyonun geliştirilmesiyle ortaya çıktı. Burada Yeni Assur Krallığı'nın/İmparatorluğu'nun ve çağdaşlarının Anadolu'da oluşturduğu çokkültürlü yapıyı analitik bir biçimde vermeye çalıştık. Bunun için genç meslektaşlarımız Dr. Harun Danişmaz ve Armağan Tan'a (MA) teşekkür borçluyuz.

Teşekkürler

Anadolu Uygarlıkları serisi içinde bu kitabın yayımlanmasına olanak tanıyan TÜPRAŞ ve Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık başta olmak üzere; dizi editörü Nihat Tekdemir'e, redaksiyon için Derya Önder ve Merete Çakmak'a; düzelti okuması için Filiz Özkan'a, grafik ve tasarım çalışmaları için Nahide Dikel ve Arzu Yavaş'a; çeviriler için Azer Keskin, B. Nilgün Öz ve G. Bike Yazıcıoğlu'na, özellikle referansların standart hale getirilmesindeki katkıları için Miklós Kerekes'e ve son olarak bu kitabı hazırlama önerisini 2014 yılında bize ileten Şennur Şentürk'e teşekkür ederiz.

Güneydoğu Anadolu'daki Assur kaya kabartmaları ve müzelerdeki stellerin fotoğraflarını kullanmamıza izin veren başta Kültür Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü olmak üzere Anadolu Medeniyetleri, Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Antakya, Şanlıurfa ve Diyarbakır müzeleri ile British Museum ve Vorderasiatisches Museum'a teşekkür borçluyuz.

*Kemalettin Köroğlu
Selim Ferruh Adalı*

Periods. While the thematic focus of the section on the Old Assyrian Period is trade and trade centers, the two major themes of discussion for the Middle Assyrian Period are the establishment of political dominance in Southeast Anatolia and migrations. The largest section of the book is dedicated to the Neo-Assyrian Period, in which individual chapters examine various subjects, such as historical accounts of expeditions to Anatolia; stela, reliefs, and cuneiform archives in Southeastern Anatolia; and Assyrians' relations with neighboring regions and polities, namely Urartu, Neo-Hittite Kingdoms, Central Anatolia, and the Aramaeans. The last two sections present archaeological sites in Anatolia grouped under different categories such as garrisons / provincial centers and villages / rural settlements, where excavations have revealed either settlements directly built by the Assyrians or Assyrian cultural influences.

The establishment of standards for transcription and terminology is undoubtedly one of the most challenging tasks in preparing a bilingual academic publication. Unfortunately, there are no standard transcriptions in Turkish or modern European languages for many of the proper names and terms used in the Assyrian Period. Accordingly, for the sake of consistency and to avoid confusion, special phonetic characters used by scholars in the transcription of proper names and terms were maintained in the English text. In the case of Turkish translations, proper names were transcribed as close as possible to the Turkish pronunciation of these words for the sake of legibility for common readership. There are many exceptions to this general rule. In the cases where a well-established and commonly used form already existed for the Turkish transcription of a particular proper noun, this form was preferred. In the case of proper nouns for which a common usage did not exist, transcription abided by the absolute phonetic value of the words. In transcribing names that contain the sound “h,” “h” was preferred instead of “kh” to avoid inconsistencies. Likewise, in transcribing nouns that contain the character “š,” exceptions were made. As in the example of Aššur / Assur, the letter “s” was preferred in the case of proper nouns that have a well-established common usage, while the Turkish letter “ş” was used for “š” in the case of proper nouns that are not widely known.

The detailed map used in several sections of *The Assyrians* was developed from its earlier version published in the first book of this series, *Urartu*. In preparing this map, we intended to display the multi-cultural structure of the Neo-Assyrian Kingdom/Empire and its contemporaries in Anatolia in an analytical framework. We are grateful to our young colleagues Dr. Harun Danişmaz and Armağan Tan (M.A.) for perfecting this map.

Acknowledgements

We would like to extend our gratitude to TÜPRAŞ and Yapı Kredi Culture, Art and Publishing for making the publication of this book in the Anatolian Civilizations Series possible. We thank our series editor, Nihat Tekdemir, and all individuals who have contributed to the preparation of this volume: Derya Önder and Merete Çakmak for redaction, Filiz Özkan for proofreading, Nahide Dikel and Arzu Yavaş for graphic design, Azer Keskin, B. Nilgün Öz, and G. Bike Yazıcıoğlu for translations, Miklós Kerekes especially for organizing and standardizing the bibliographic references, and last but not least, Şennur Şentürk for extending us the invitation to prepare this book for publication in 2014.

We thank all institutions that have granted us permission to publish photographs of Assyrian rock reliefs in Southeast Anatolia and Assyrian stela in museums, namely the Ministry of Culture, the General Directorate for Cultural Heritage and Museums; the Museum of Anatolian Civilizations in Ankara; Adana, Kahramanmaraş, Gaziantep, Antakya, Şanlıurfa, and Diyarbakır Museums; British Museum, and Vorderasiatisches Museum in Berlin.

*Kemalettin Köroğlu
Selim Ferruh Adalı*

